

МОИТЕ ДЕТСКИ СПОМЕНИ ОТ ГЮМЮРДЖИНА

Когато през 1941 г. е сформирана българската Беломорска област, включваща земите между устията на реките Марица и Места, започва и създаването на съответни служби – полицейски, медицински, училищни, административни, църковни и др., които да могат незабавно да функционират и да обслужват местното население. В изпълнение на тези решения на българското правителство баща ми Георги Тилев получи назначение като горски надзирател в Държавното лесничество в гр. Гюмюрджина. В началото на 1942 г. семейството ни, състоящо се от мен, майка ми Вичка Тилева и баща ми, се установи там.

Местната градска администрация ни посочи една изоставена гръцка къща, в която се настанихме. В града имаше много такива къщи, напуснати от собствениците им по различни причини, някои от тях от страх за възмездие заради сторени престъпления срещу българите, други - защото не желаят да живеят при българска власт. Повечето гърци обаче си останаха по домовете.

Къщата, в която се настанихме, беше малка, с две стаи и доста голям вестибюл. Няколко особености обаче ни направиха голямо впечатление: вратите бяха с брави без ключове, включително и входната откъм улицата. Дворът, който не беше голям, бе изцяло циментиран, с фуниеобразен наклон към центъра, където имаше оформено малко езерце, за да се събират дъждовните води. Нито една стая нямаше комин и ние бяхме принудени да се отопляваме в по-студените дни с голям мангал с разпалени дървени въглища. Тези неща, с които се сблъскахме в началото от нашето пребиваване в Гюмюрджина, се обясняват с някои особености на климата в Беломорието, а и с възпитанието на местните хора.

На следващата година се преместихме в друга къща, намираща се недалече на същата улица, с комини във всяка стая, с голям двор, с цветни лехи за радост на майка ми и с една огромна стогодишна смокиня, чиито мощни клони хвърляха приятна сянка не само на двора, но и на по-голяма част от къщата. На всичко отгоре домът ни бе близо и до службата на баща ми.

Майка ми въртеше домакинството, занимаваше се с моето отглеждане, осигуряваше сигурност и спокойствие на семейния бюджет

и въпреки купонната система и недостига някои продукти на нея не ѝ се налагаше да работи.

Като служител на лесничейството баща ми имаше доста голям горски масив, който трябваше ежедневно да обхожда с кон и въоръжен с пушка, за да следи за незаконна сеч, както и за браконьерски лов и риболов.

Много често тези обходи той правеше невъоръжен, въпреки изричните разпоредби на съответните власти. След по-малко от година баща ми бе преместен на работа в администрацията на лесничейството като завеждащ отдел „Архив“.

В периода, за който разказвам – 1942-1944 г., Гюмюрджина бе неголям, спокоен град, в който много добре съжителстваха трите основни етноса – българи, гърци и турци, както и малко помаци.

Любимо място за разходки ни бяха градската градина и центърът, където се намираха сладкарниците, в някоя от които накрая отсядахме, преди да се приберем вкъщи. Единствено лек смут в детската ми душа внасяше преминаването на големия мост над реката, пресичаща града, тъй като по тежките дъбови талпи, по които се вървеше, имаше процепи, а и някои от тях леко мърдаха. Особено когато реката бучеше при пълноводие, стъпах буквално като на тръни.

В махалата, в която живеехме, всеки ден се събирахме да играем доста деца, преобладаваща част от които бяха гърчета, и аз полака-лека се научих от тях да говоря много добре гръцки език, но вкъщи никога не казах и една дума, въпреки усилията на майка ми да ме заговори на гръцки, който тя също бе научила много добре. В детските ми спомени неизменно се появяват и едни високо летящи самолети, които едва се различаваха от земята и ги виждахме преди всичко по белите линии, които оставаха зад себе си. В периода 1943-1944 г. те прелитаха през ден над Гюмюрджина, неизменно между 12 и 14 ч. и винаги от юг на север. Баща ми казваше, че тези бомбардировачи са американски и английски, излитат от Египет и хвърлят бомбите си над нефтените находища в Румъния. Малко по-късно разбрахме, че те са бомбардирани и София и някои други български градове.

Тези почти ежедневни прелитания на американските тежки бомбардировачи напомняха на всички, че по света бушува война, а след това се говореше, че в планините на Егейска Македония са се появили и партизани, а иначе разбойнически групи от по няколко души върлуваха и в Гюмюрджинска околия. Разнообразие в моя детски свят внасяха гостуванията ни на селските събори в многобройните български села около Гюмюрджина, където си проличаваше щедрата душа на

Гюмюрджина - 1942 г., Георги Тилев (най-вляво от мъжете), пред него седнала съпругата му Вичка Тилева и синът им Тилко Тилев, с приятели

българите от Беломорска Тракия. У нас вкъщи пък често гостуваше баба Цонка от Хасково, майка на баща ми, както и някои от лелите ми от Чирпан.

Тази семейна идилия продължи до началото на септември 1944 г., като дете на пет години не можех да осъзная и да разбера хода на политическите събития в България, но пък виждах угрижените лица на родителите ми, които особено след вечеря тихо си говореха и коментираха това, което се случва, промените в политиката, новата ОФ власт и т.н., докато един ден майка каза, че ще ходим на митинг на площада в Гюмюрджина, от работа се бе върнал и баща ми. На площада бе се стекла цялата българска общност. Множеството приличаше на разбунен кошер, но това, което правеше впечатление дори на едно невръстно дете като мене, бе, че никой не се усмихваше и всеки чакаше с нетърпение какво ще се случи. На митинга щеше да произнесе реч Добри Терпешев, един от най-високопоставените министри на новата комунистическа власт в София. Още със заставането си пред микрофона той отправи хули и нападки към присъстващите, като че ли това не бяха мирни български граждани, а най-големите престъпници и изверги, окупирали някаква чужда територия. Множеството се умълча, макар оттук-оттам да се чуваха отделни викове на несъгласие.

На самия митинг аз не можех нито да възприема, нито да разбере речта на Добри Терпешев, защото бях твърде малък. Това стана доста по-късно, когато вече бях студент по история и имах професионален интерес към тези събития. С голям интерес изслушах разказа на родителите ми и бях изумен от думите им. Речта започнала с думите „Какво търсите тук, бе окупатори!“ След това продължила с други още по-обидни квалификации, включително, че българите тук са фашисти и т.н. След което Терпешев преминал към заплахи, че Гюмюрджина е обграден от гръцки партизани, които чакат само знак, за да изколят българското население. Като студент в Софийския университет имах възможност на два пъти лично да беседвам с Добри Терпешев и в мен се затвърди убеждението, че това е елементарен политик и човек с ниска култура, който обаче в онези съдбоносни за България дни е бил на висока управленска позиция, за съжаление.

На митинга бяха дадени указания, че още на следващия ден ще започне евакуацията на българското население с военни и реквизирани камиони към старите предели на България. Всеки имаше право да носи само ръчен багаж. Главният пункт за извозване отново бе на градския площад, на който цареше невъобразим хаос. Баща ми носеше куфар и един вързоп, а майка ме стискаше за ръка и плачеше непрекъснато. Времето минаваше, а нашият ред не идваше. Камионите бяха в редица, а от микрофона обявяваха за кой град ще тръгват – примерно за Стара Загора, за Пловдив, за Кърджали и т.н. Извозването ставаше до по-големите градове – оттам нататък всеки се справяше сам. Когато се стъмни, светнаха няколко военни прожектора и това-ренето продължи.

Най-после дойде ред и на бежанците за Хасково. Натъпкахме се като сардели в каросерията на един открит военен камион „Опел Блиц“ и поехме по безкрайните серпантини на Маказа. Пътуването бе бавно и мъчително, защото камионът бе претоварен, а поради военното време фаровете на колата бяха затъмнени и това още повече затрудняваше пътуването. В Кърджали слязоха няколко души, шофьорът доля бензин за двигателя и вода в радиатора и продължихме за Хасково. Призори пристигнахме на площада в града, разтоварихме мизерния си багаж и поехме към къщи.